

DR. ROSTA ISTVÁN: A TUDOMÁNYTÖRTÉNET JELES SZEMÉLYISÉGEI KAPOSVÁRON

*Drága Édesanyám, Rosta Istvánné,
született jákfai Gömbös Magdolna (1921–1996) emlékének,
aki 1939-ben érettségizett a Kaposvári Egyesületi Leánygimnáziumban,
és aki dr. Biczó Ferenc legkedvesebb tanítványainak egyike volt.*

Nagyváti János mezőgazdász, Losontzi István tankönyvszerző és Csire István írásaiból is tudjuk, hogy Somogy megye tudományos és művelődési viszonyai a XVIII. század közepe táján még igen szerények voltak. A XIX. században és a XX. század elejére azonban lényeges változások történtek. 1792-ben megnyílt a csurgói gimnázium, 1806-ban pedig a kaposvári gimnázium kezdte meg a működését. 1869-ben Csurgón megindult a tanítóképzés. Mindhárom intézmény sokat lendített a Somogy megyei kulturális életen!

2012-ben, Kaposvár újra betelepítésének (1712) háromszázadik évfordulójára elkészült „...az igazság szabaddá tesz.” *Tudománytörténeti emlékhelyek Kaposváron* című kötet kézírata, amelyet Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata 2013-ban adott ki 400 példányban.

Ebben a kötetben – még bővítés nélkül – 21 tudománytörténeti emlékhelyről olvashatnak az érdeklődők. Egyes emlékhelyek több személyhez is köthetők, ezért a 21 emlékhely összesen 41 tudósról szól. Egy rövid időtartamú előadás keretében nem férnek bele valamennyien, ezért itt hármukat választottam ki: dr. Arató István orvost, prof. dr. Császár Elemér fizikust és dr. Biczó Ferenc irodalomtörténészt, hogy vázlatosan jellemezzem életútjukat. Az orvos, a fizikus és az irodalomtörténész együtt szinte jelképezi a kultúra egységét, a reáliák és a humaniorák „kézfogását”. Mindhármuk esetében a születésüknek vagy a haláluknak – Biczó esetében mindkettőnek – 2015-ben kerek évfordulója van. Haláluk évszáma (1945, 1953, 1955) azt is mutatja, hogy a földi életük befejezése a diktatúrához, vagy a diktatúra előkészítéséhez kapcsolódik. Sorsukban ez is közös vonás.

Dr. Arató István (1915–1953) Kistótlakon, Vas vármegyében született. Szülőhelyének Ausztriához csatolása után az Auerbach (Arató) család Kaposváron telepedett le. Arató István 1933-ban érettségizett a Somssich Gimnáziumban, majd előbb jezsuita novícius, később pedig orvostanhallgató lett. Általános orvosi diplomáját Pécsen szerezte 1940-ben, 1944-ben pedig szemész szakorvos lett, kitűnő minősítéssel. Kísérletsorozatot végzett a szaruhártya-átültetés szövettanáról (keratoplasztika) és a csarnokvíz megújulásáról. Állatkísérleteinek eredményei 1953 után bekerültek amerikai orvosi tankönyvekbe is. 1953-ban hunyt el, minden részletében máig sem teljesen tisztázott autóbalesetben.

Prof. Dr. Császár Elemér (1891–1955) Gigében született református lelkész családjában. Budapesten és Berlinben végzett fizikusi tanulmányokat. 1924-ben Budapesten, a Tudományegyetemen lett fizikaprofesszor, 1935-ben pedig a budapesti Műegyetemre kapott professzori kinevezést. Biofizikai munkásságára tekintettel ugyancsak professzor lett 1938-ban a pécsi egyetemen, az Orvostudományi Karon. Itt egy ideig dékáni tisztséget is betöltött. A háború után nehéz körülmények között

élt, professzori kinevezéseit megvonták tőle, segéd munkásként kellett dolgoznia. 1955-ben hunyt el Budapesten. 1945 előtt évtizedeken keresztül a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat egyik ismert és elismert vezetője volt.

Dr. Biczó Ferenc (1895–1945) Keszthelyen született. Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemen (később Eötvös Loránd Tudományegyetem) szerzett magyar–latin szakos tanári oklevelet, és itt is doktorált irodalomtudományokból. 1920-tól haláláig a Kaposvári Egyesületi Leánygimnázium tanára, majd címzetes igazgatója volt. A Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaságban örökös tag és egy ideig ügyvezető elnök lett. Tanítványaival gyakran tett irodalmi kirándulásokat Niklára, Berzsényi Dániel emlékhelyére.

Biczó Ferenc többször hangoztatta, hogy a jó pedagógus tulajdonságai között vannak olyan összetevők, amelyeket adottságként, isteni ajándékként a születésünkkel hozunk magunkkal. „Paedagogus nascitur non fit!” – szokta mondogatni. (Nagyon távol állt tőle a materialista gondolkodásmód!) Gyakran megkérdezték tőle: „Mikor és hogyan készül fel a kiváló magyarirodalom-óráira?” A válasz mindig így hangzott: „Egész életemmel készülök az óráimra. A tanárnak megszállott embernek kell lennie.” (Bárcsak ma is minél többen magukénak vallhatnák ezt a felfogást!) Valóban, egész élete a magyar irodalom tanításáról szólt. 1920 és 1945 között a Kaposvári Egyesületi Leánygimnázium évkönyveinek alig van kötete, melyben ne lenne legalább egy Biczó-tanulmány az irodalomról, vagy az irodalom tanításáról. Az olyan, kevesek által kutatott írókkal is szívesen foglalkozott, mint Pálffyiné Gulácsi Irén vagy Szalay Fruzsina volt. De olyan kortárs költőket is tanított, akikkel nem foglalkoztak minden gimnáziumban: Mécs Lászlót, Jékely Zoltánt, Dsida Jenőt, és közülük néhányal személyes kapcsolata is volt. Meghívta a Kaposvári Egyesületi Leánygimnáziumba Mécs Lászlót, akivel nemcsak kortársak voltak, hanem azonos évben (1895) is születtek. Egy ilyen látogatás alkalmával Mécs László nemcsak előadást tartott, hanem elszavalta néhány versét is. A premontrei kanonokrend fehér szerzetesi ruhájában megjelent, kék cingulust viselő, akkoriban már negyvenedik éve felé járó pap költő óriási hatást gyakorolt a tizenéves gimnazista lányokra, akik közül sokan Mécs László költészetének rajongói lettek. A lányok Biczó tanár úrral együtt könnyezték meg a költő *A királyfi három bánata* című gyönyörű versét.

Biczó tanár úr nemcsak oktatott, hanem nevelt is. Egy alkalommal így szólt a tanítványaihoz. „Kisasszonyok! Magukból még minden lehet! Nagy akaraterevel és egy kicsi szerencsével a vágyaikat szinte száz százalékig meg tudják valósítani. Tekintsék az én életutamat! Egyszerű családból származom, és ma egy elismert leánygimnázium elismert tanára, címzetes igazgatója vagyok. Pedig az én édesapám még csak nem is cipész volt, mert a cipész szó már egy emelkedettebb foglalkozást jelöl. Az én édesapám foltozó suszter volt!” Íme! A Monarchia utolsó időszakában és a két világháború közötti korszakban a „foltozó suszter” gyermeke a gimnáziumi tanárságig emelkedhetett, mert volt benne akaratere, ambíció, szorgalom és kitartás. A tudás megszerzése ezek következménye volt – egy, a tudást megbecsülő társadalomban. Biczó tanár úr szavai óriási nevelő hatással bírtak.

A szovjet csapatok Kaposvárra történt bevonulását nehezen élte meg. Tapasztalt és maga is elszenvedett atrocitásokat is. Gazdag és gyönyörűen rendezett magánkönyvtára nagy részben megsemmisült. 1945. május 4-én hunyt el. Sírja Kaposváron a Keleti temetőben van, Kisfaludy Atala és Szalay Fruzsina sírja, emlékköve közelében. Kaposváron, méltó módon, utca és köz elnevezése is őrzi emlékét. Dr. Nyiry Tamás római katolikus pap, teológus, filozófus professzor szavaival dr. Biczó Ferenc negyedszázadon keresztül a városunk „nagy humanistája” volt. Egyre fogyatkozó számú tanítványai közül többen még ma is élnek, és szeretettel, kegyelettel emlékeznek rá. Életútja, tudása, hivatásszeretete példaértékű. Kedves idézetét többször hangoztatta: „Krisztus tanítványa voltam, gyermekekhez lehajoltam.”

Kaposvár, 2015. július

Vén Zoltán rézmetszete